

**Інформаційна довідка
щодо Дорожньої карти з прав жінок,
прийнятої Європейською Комісією 7 березня 2025 року ***

***Анотація.** В інформаційній довідці надано стислий аналіз Дорожньої карти з прав жінок, прийнятої Європейською Комісією 7 березня 2025 року. Зазначено про основні проблеми щодо досягнення гендерного паритету в Європейському Союзі та про основні підходи щодо сприяння їх подоланню.*

***Ключові слова:** євроінтеграція, Пекінська декларація, Дорожня карта, права жінок, принципи суспільства гендерної рівності.*

Вступ. У 30 -ту річницю Пекінської декларації¹, якою було запропоновано глобальну комплексну програму захисту прав жінок, Європейською Комісією (далі – ЄК) здійснено символічний та водночас актуальний крок. Так, 7 березня 2025 року прийнято Дорожню карту з прав жінок² (далі – Дорожня карта), якою встановлено політичні рамки, що стануть протягом наступних років основою для діяльності інституцій Європейського Союзу (далі – ЄС) з відповідного напрямку. Цьому документу, як і Пекінській декларації, притаманний всеохоплюючий підхід, що проявляється у таких акцентах: співпраця ЄС із партнерами у всьому світі задля подолання основних причин гендерної нерівності; створення в державах-членах структур, наділених достатніми ресурсами для реалізації визначених цілей у відповідній сфері; дотримання гендерного мейнстрімінгу.

Україна має значний масив законодавчих актів, спрямованих на забезпечення гендерної рівності. Водночас ще багато актів *acquis* ЄС у цій сфері потребують імплементації, зокрема й ті, що прийняті протягом 2024 року – на початку 2025 року³. З огляду на зазначене, у контексті європейської інтеграції України огляд новел права ЄС становить актуальність.

Основна частина. Дорожня карта є одним із проявів втілення людиноцентристського підходу в політиці та діяльності інституцій ЄС. Населення держав-членів ЄС, половину якого становлять жінки, є основою міцності ЄС, його економічної конкурентоспроможності, розвитку демократії та дотримання соціальної справедливості. ЄК наголошується як на ціннісно-моральному, так і на економічному вимірі забезпечення прав жінок. Так, прогностичні статистичні дані дають підстави стверджувати про вплив підвищення рівня гендерної рівності на збільшення внутрішнього валового

¹ Beijing Declaration and Platform for Action. URL: https://archive.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/u1281/bdpfa_e.pdf

² A Roadmap for women's rights – Commission Communication. URL: https://commission.europa.eu/document/0c3fe55d-9e4f-4377-9d14-93d03398b434_en

³ Тетяна Авдєєва. Гендерний аспект євроінтеграції: від директив про рівне ставлення до врегулювання порнопомсти та кібербулінгу. URL: <https://wim.org.ua/materials/gender-aspect-of-european-integration/> ; У Києві презентували Індекс гендерної рівності за стандартами ЄС: у яких сферах відстає Україна. URL: <https://zmina.info/news/u-kyievi-prezentuvaly-indeks-gendernoyi-rivnosti-za-standartamy-yes-v-yakih-sferah-vidstaye-ukrayina/> ; Комітет з питань інтеграції України до ЄС провів дискусію «Гендерна рівність в інтеграції до ЄС». URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/248239.html

продукту ЄС на душу населення до 2050 року на 6,1 – 9,6 %, що в абсолютних показниках становить від 1,95 до 3,15 трильйонів євро⁴.

Протягом 2024 року в ЄС прийнято важливі правові акти щодо захисту прав жінок. Директива (ЄС) 2024/1385 Європейського Парламенту та Ради від 14 травня 2024 року про боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством⁵ вважається історичним кроком на шляху захисту жінок у всіх сферах життя⁶, оскільки забезпечує всеосяжну правову основу для боротьби з насильством щодо них, зокрема домашнім насильством. Директива Ради (ЄС) 2024/1499 від 7 травня 2024 року⁷ та Директива (ЄС) 2024/1500 Європейського Парламенту та Ради від 14 травня 2024 року⁸ встановлюють стандарти для органів ЄС із питань рівності. Разом із тим, незважаючи на численні ініціативи з гендерної політики, позитивні зміни відбуваються повільно. Так, згідно з даними Європейського інституту гендерної рівності (The European Institute for Gender Equality (EIGE)), у разі відсутності активізації діяльності ЄС щодо забезпечення рівності прав та можливостей жінок і чоловіків, досягнення гендерного паритету потребуватиме не менше 60 років⁹.

З огляду на недостатньо швидкий прогрес в означеній сфері, доречним є визначення у звіті про гендерну рівність в ЄС за 2024 рік¹⁰ низки проблем, що потребують посиленої уваги та дій. Насильство за ознакою статі є пріоритетним викликом, що зумовлено не лише сутнісною неприйнятністю цього явища, а також і його значною поширеністю. Так, згідно з результатами опитування в державах-членах ЄС понад 114 тис. жінок зазнали насильства, кожна третя зазнавала фізичного та / або сексуального насильства, кожна п'ята стикалася з фізичним або сексуальним насильством з боку свого партнера, родича, а кожна восьма зазнавала сексуального насильства¹¹. Економічний вимір насильства

⁴ Economic Benefits of Gender Equality in the European Union. URL: https://eige.europa.eu/newsroom/economic-benefits-gender-equality?language_content_entity=en

⁵ Directive (EU) 2024/1385 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on combating violence against women and domestic violence. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1385/oj/eng>

⁶ New EU law to combat gender-based violence. URL: <https://www.eeagender.org/the-synergy-network/news/new-eu-law-to-combat-gender-based-violence/> ; EU DIRECTIVE ON VIOLENCE AGAINST WOMEN. URL: <https://womenlobby.org/our-work/ending-vawg/eu-directive-on-violence-against-women/?lang=en>

⁷ Council Directive (EU) 2024/1499 of 7 May 2024 on standards for equality bodies in the field of equal treatment between persons irrespective of their racial or ethnic origin, equal treatment in matters of employment and occupation between persons irrespective of their religion or belief, disability, age or sexual orientation, equal treatment between women and men in matters of social security and in the access to and supply of goods and services, and amending Directives 2000/43/EC and 2004/113/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1499/oj>

⁸ Directive (EU) 2024/1500 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on standards for equality bodies in the field of equal treatment and equal opportunities between women and men in matters of employment and occupation, and amending Directives 2006/54/EC and 2010/41/EU. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1500/oj>

⁹ Gender equality benefits everyone – but it's still 60 years away. URL: <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/gender-equality-benefits-everyone-its-still-60-years-away>

¹⁰ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT. 2025 Report on gender equality in the EU. URL: https://commission.europa.eu/document/download/055fdbab-5786-425e-a072-652bf53d8fe4_en?filename=Gender%20Equality%20Report.pdf

¹¹ Every woman deserves to be safe. But one in three women still experience violence in the EU. URL: <https://eige.europa.eu/newsroom/eu-gender-based-violence-survey> ; Introducing the latest Gender Equality Index thematic focus: a vital reminder to end violence against women. URL: https://eige.europa.eu/newsroom/news/introducing-latest-gender-equality-index-thematic-focus-vital-reminder-end-violence-against-women?language_content_entity=en

щодо жінок становить 289 мільярдів євро збитків на рік¹². Під збитками від гендерно зумовленого насильства розуміються: негативні наслідки для економіки внаслідок тимчасової непрацездатності жертв; державне фінансування медичних та соціальних послуг для постраждалих і заходів із попередження насильства або притягнення кривдників до передбаченої законодавством відповідальності; зниження якості життя жертв внаслідок негативного фізичного та емоційного впливу. Шокуючі дані свідчать про масовий характер насильства, його тяжкі наслідки та небажання жертв повідомляти про це, що підтверджує актуальність удосконалення нормативного та інституційного забезпечення прав жінок, які зазнали насильства¹³.

Про гендерні проблеми у сфері охорони здоров'я свідчить відсутність вичерпної інформації та доступності медичних послуг і продуктів, пов'язаних із сексуальним і репродуктивним здоров'ям жінок¹⁴.

Соціально-економічне становище жінок продовжує залишатися гіршим, ніж у чоловіків. Незважаючи на скорочення, хоча й повільне, гендерної різниці в зайнятості та оплаті праці, залишаються поширеними дискримінаційні соціальні норми. Так, жінки надмірно представлені в низькооплачуваних і недооцінених/недостатньо престижних, хоча і дуже важливих для суспільства, професіях¹⁵, що зумовлює більшу бідність жінок, ніж чоловіків у літньому віці (гендерна різниця становить 25,4 %) ¹⁶. Рівень балансу між роботою та особистим життям залишається гіршим у жінок, оскільки на них покладається непропорційна частка домашніх обов'язків, зокрема по догляду за дитиною та іншими членами родини, які повністю або частково не можуть себе самообслуговувати і потребують постійної сторонньої допомоги. Недостатня збалансованість посилюється низькою часткою чоловіків у відпустках за сімейними обставинами, обмеженою гнучкістю графіків роботи та труднощами в доступі до якісних послуг догляду. Не подолано гендерну диспропорцію зайнятості в певних галузях/секторах. Так, жінки недостатньо представлені у науці, технічній сфері та інженерії тощо. Наприклад, лише 19,4 % фахівців в ІТ професіях – це жінки¹⁷, а чоловіки недостатньо представлено в охороні здоров'я, соціальному забезпеченні (соціальних сервісних службах), освіті, так, лише приблизно 15 % серед вчителів початкової школи – чоловіки¹⁸. Кризи, такі як

¹² Costs of gender-based violence in the European Union. URL: https://eige.europa.eu/gender-based-violence/costs-of-gender-based-violence?language_content_entity=en

¹³ Introducing the latest Gender Equality Index thematic focus: a vital reminder to end violence against women. URL: https://eige.europa.eu/newsroom/news/introducing-latest-gender-equality-index-thematic-focus-vital-reminder-end-violence-against-women?language_content_entity=en

¹⁴ Franklin P., Mambra C., Albani V. Gender equality and health in the EU. 2021. 103 p. URL: <https://www.saage-network.eu/sites/default/files/media/publication/DS0320880ENN-en.pdf>

¹⁵ The gender gap in employment: What's holding women back? URL: <https://webapps.ilo.org/infostories/en-GB/Stories/Employment/barriers-women#intro>

¹⁶ Gender pension gap by age group. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_pnp13/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=7e2b5bfb-3b10-4240-91bf-f7d91ccb708

¹⁷ Employed ICT specialists by sex. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/isoc_sks_itsps/default/table?lang=en

¹⁸ Classroom teachers and academic staff by education level, programme orientation, sex and age groups. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uoe_perp01/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=ea3af89e-6c9e-49cc-9cc0-0cbfd721b93e

пандемія COVID-19, війна в державах – сусідах ЄС і зростання цін на енергоносії, мають більший негативний вплив на жінок, оскільки саме вони частіше: мають нижчі доходи; є батьками-одинаками; беруть на себе більше відповідальності за домашнє господарство та догляд; піддаються гендерному та домашньому насильству.

З урахуванням зазначеного, ЄК встановлює довгострокові політичні цілі щодо підтримки та просування конститутивних принципів у сфері прав жінок, які викладені в Декларації принципів суспільства гендерної рівності (додаток до Дорожньої карти) (Рис. 1):

Рис. 1.

Для практичного втілення означених принципів у майбутній Стратегії гендерної рівності планується проведення конкретних політичних заходів, зокрема у 2025 році заплановано відкрите громадське обговорення, що

передбачає активне залучення всіх зацікавлених сторін, для формування певних кроків, які будуть запропоновані Стратегією.

ЄК зобов'язується підтримувати та продовжувати інтеграцію гендерних питань в усі напрями політики. Ідеться про бюджет ЄС, а також низку політичних ініціатив, що вже запроваджені або перебувають на етапі планування: Дорожня карта якісних робочих місць (Quality Jobs Roadmap), Платформа жінок у сільському господарстві (the Women in Farming Platform), Стратегія фінансової грамотності (Strategy on financial literacy), Стратегія та план дій ЄС проти кіберзалякування (the Preparedness Union Strategy and the action plan against cyberbullying). Окрім цього, ЄК намагатиметься враховувати гендерний підхід у процесі реалізації Стратегії ЄС по боротьбі з бідністю (the EU Anti-Poverty Strategy), Європейського плану доступного житла (the European Affordable Housing Plan), Стратегії Apply AI (the Apply AI Strategy). Водночас ЄК наголошується, що Дорожня карта базується на фундаментальних правах і цінностях, які вже закріплені в асquis ЄС, тому її реалізація повинна узгоджуватися з правовими актами та інституціями ЄС.

Для підвищення ефективності реалізації цілей Дорожньої карти ЄК закликає посилити інституційні механізми, які сприятимуть впровадженню гендерної рівності¹⁹, та долучитися до відповідного процесу всім інституціям ЄС, державам-членам*, іншим зацікавленим сторонам, зокрема громадянському суспільству.

Доцільно зазначити про виокремлення геополітичної ролі ЄС у просуванні гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок та дівчат через гуманітарні інтервенції, багатосторонні ініціативи й партнерства, політичний діалог і фінансову підтримку, зокрема такі глобальні інвестиції, як Global Gateway²⁰. Дорожня карта слугуватиме основою для наступного Плану дій ЄС із гендерних питань у зовнішніх відносинах (2028–2034)²¹.

На особливу увагу заслуговує твердження ЄК щодо неприйнятності відкату прогресу, який було досягнуто за останні тридцять років, та рішучий намір ЄК не лише виступати проти будь-яких дій чи пропозицій, спрямованих на підірив існуючих міжнародних зобов'язань і стандартів, а також посилити їх, де це можливо. Така позиція, на нашу думку, є особливо цінною з огляду на песимізм багатьох жінок щодо прогресу із забезпечення їхніх прав у майбутньому. Наприклад, згідно з результатами нещодавнього опитування авторитетного американського аналітичного центру серед респондентів-жінок, порівняно з

¹⁹ На рівні ЄС функціонує Цільова група ЄК з питань рівності (The Task Force on Equality of the European Commission), що має мережу координаторів в усіх службах ЄК. Інформацію про цю Робочу групу див.: The Task Force on Equality of the European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/equality-and-inclusion/task-force-equality-european-commission_en#:~:text=The%20Task%20Force%20on%20Equality%20was%20set%20up%20at%20the,sexual%20orientation%20or%20religious%20belief%E2%80%9D.

*Нагальність заходів на національному рівні зумовлено обмеженістю компетенції ЄС у певних сферах (охорона здоров'я, освіта тощо).

²⁰ Global Gateway. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_en

²¹ Відповідний план дій на 2020-2025 роки див.: Gender Action Plan – putting women and girls' rights at the heart of the global recovery for a gender-equal world. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_20_2184/IP_20_2184_EN.pdf

респондентами-чоловіками, удвічі більше тих, хто вважає, що в наступному десятилітті жінки як соціальна група зазнають обмеження прав²².

Висновки. Правове регулювання прав жінок в Європейському Союзі протягом останніх років зазнало суттєвих змін. Так, уперше було прийнято директиви, згідно з якими забезпечено всеосяжну правову основу для боротьби з насильством щодо жінок, закріплено стандарти для органів ЄС із питань рівності.

В інформаційній довідці зосереджено увагу на Дорожній карті з прав жінок, прийнятій Європейською Комісією 7 березня 2025 року. У цьому акті права Європейського Союзу визначено низку проблем: гендерно зумовлене насильство; гендерні проблеми у сфері охорони здоров'я; відсутність гендерного паритету в соціально-економічній сфері (дисбаланс між роботою та особистим життям, диспропорція зайнятості); негативний вплив глобальних криз на жінок. Окрім цього, Європейська Комісія визначила стратегічні базові підходи щодо реалізації гендерної політики Європейського Союзу. Ідеться про вісім принципів суспільства гендерної рівності: свобода від гендерно зумовленого насильства; високі стандарти охорони здоров'я; рівна оплата праці та розширення економічних можливостей; баланс між роботою та особистим життям; рівні можливості трудової зайнятості й належні умови праці; якісна інклюзивна освіта; рівна політична участь; інституційні механізми забезпечення прав жінок.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені у документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*

²² Welcome to 2035: What the world would look like in ten years according to more than 350 experts? URL: <https://www.atlanticcouncil.org/content-series/atlantic-council-strategy-paper-series/welcome-to-2035/>